

Stabbläggning: Virket lades i höga staplar, stabbar, för att torka i brädgården

Tjuka: Björkticka

Ukas: Befallning ursprungligen rysk kejserlig befallning, kungörelse

Anteckningar från storstrejksdagarna 1909

Artikel ett, 8 september 1909

Rubricering ???

Öde ligga nejderna – – tysta och öde som sove folket eller, som hade en farsot gått fram. – –

Tysta vila nejderna – det är så stilla. Sågarna stå tomma och tysta som utrymda kyrkor, med sina skorstenstorn.

Ej ett ljud hörs.

Ej en maskin stampar, ej en kätting rasslar och remmarna hänga i sina ställningar berövade sina händer. Ej en klinga viner och hjul sitta orörliga på axlarna i skymning och drömmer – – Det är skrämmande dystert nu i en såg. – –

Ej en vagn som rullar och rörs – – stilla stå de som trött-sprungna, idisslande getter en solskensdag.

Jag sitter vid fönstret.

Framför, rätt nedanför ligger utan ett ljud brädgården. – Staplarna, många och höga mot skyn, stå torra och stirra sig trötta i solen – ”Komma de ej snart?”

Det är så mörkt och tungt där inga människor bo. – – Skuggor smyga därnere – – Otympliga, fula jätteskepnader – – De säga intet, de göra intet ljud – men därför. – – Det är tystnaden, den tryckande, envisa tystnaden som dödar – – Det är arbetarna som är borta! – I brädgårdsgångarna står odjur, svarta otympliga odjur – – Förut hörde jag dem väsnas och rassla ohyggligt – och jag såg dem bita fingrar av folk.

Nu stå de stilla, kapverken som bundna av en osynlig hand och väsnas icke. De arbetare som skött dem sitta på grönskan utanför sina ”hem” ser jag och skrattar – eller gråter åt dem. Det är synd om odjur – – det är synd om folk

som vilja arbeta och sträva för livet, men får icke – därför att arbetet skall köpas för nesliga handlingar numer.

Det är ”den stora striden” nu. Då skall vägas på våg den ”tysta sega kraften” och guldets – vägas på våg. Få se, vad som befinner sig för lätt. Förut var det ”bara en arbetare” och bara guldets; det senare var som ljuset i landet.

Nu har den kommit – den stora striden som skulle och måste komma. – När detta läses är striden slut. Och vem som segrat?

Rätten, sanningen är det som segrar! Och hos folket bor rättfärdigheten i dag –

Jag ser genom fönstret framför mig långt och vitt kring – ända bort till synranden bortom bergen.

En våg av vemod väller fram över verken, över sågarna och nejderna. Mig tyckes det så. Icke ens sjön här nere är som förr, är stillsammare än förr. Han glittrar icke i solen lika, som jag sett, rörs icke och ryter i vrede. – Som aldrig förut vila ångbåtarna vid kajerna, och simma timmerstockar, vilsna utan fästen. Tusentals såg jag nyss ligga och slitas och gnidas och slåss utanför en söndrig bom. Längre ut var det en kappseglats till havs, som på lek. Eller kanske, nu när de sluppit lösa och voro fria, de flydde för sina liv, stympade avhuggna träd undan sågtänder och vinande klingor?

Eja! – var som ropade någon i regattan, sträck ut! – och håll i! – Här ute ligger havet. –

Kämpande arbetare! Sträck ut! – och håll i! Därborta skönjes morgonrodnaden. –

Artikel två, 11 september.

Demonstration

Skulle ni ha sett en folkhop i går i staden! Men ingen hop av slödder och skum. Städade folk, nyktert, klassmedvetet folk. – Men dock inte människor som hade hälsans friska färg i ansiktet alla, sysslolöshetens och glädjens omiskännliga

utseende och ”chic” över personen. Det såg jag. Jag såg och mången lustig figur, när trupperna från verken en efter en kommo marscherande. Det rördes om i bröstet: ”löneslavar – trälarna”...

Men många av dem som ”inte hörde till” såg jag skratta. De veta icke vad de göra –!

Skaran samlades på hamnplanen, där de ställde upp. En arbetarnas mönstringsdag var det. Män med röda skärp över axeln ordnade, ställde, utdelade order.

– Uppställning! Tre led – långa led och fem man – eller kvinnor – i var rote. Musikkåren i täten. Fladdrande röda standar över huvudena. Ordningmännen ordnade. Det var mycket att beställa om.

– Ska vi inte marschera snart?

Otåliga stodo vi uppställda och stampade i dammet i väntan. Ståendet tröttade. Då –

– Rrrrrr. Trumman rördes: revelj. Tara–ram. – Musiken: marsch! Tararam – tararam.

Det rös inunder hårrötterna och räck i sex tusen par bensenor i ett tag. Tararam – tararam. Tåget rörde sig framåt – de första leden. Småningom var tre led en enda lång rad. Som rann uppför gatan. Stenstaden nästan skalv. På trottoaren stodo borgare, biträden, flickor. Gapade någon, skrattade någon, pekade finger. Tjocka gubbar, som sett mycket av varje där i sta'n gnuggade ögonen: – Det var ett väldigt tåg. Mot gatstenarna ljödo stegen. Gatan ända upp var smitfull. Ett svart, ljusprickigt tåg som ringlade fram – böljade – rann nerför gatkanalen som lava.

Tararam!

Tonvågorna studsade mot husraderna, smälte samman till ett väldigt harmoniskt brus – brus! dånade. Sjöd som vågsång. Tararam – tararam! ven! – ett – två – tre – fyra: Hurra! hurra! hurra! hurra! – ”Upp till kamp emot kvallen –” Det växla om vartannat. Musik här, och nu – leven där, – så ”Internationalen” har blivit populär på sista tiden. Ett tecken att minnas! – ”sista striden det är, ty internat –”

Sången drunknade. Musikens tur var – trampets – sorlets – sångens.

– Upp till kamp emot kvalen, sista striden det är ty Internationalen åt alla lycka bär.

Tåget gled och försvann på andra sidan ån, bakom husen i en vägkrök mot Folkets park. – Men luften genljöd, och darrade ännu.

Bakom molnmassorna lyste solen fram.

Artikel tre, 14 september.

Krig? Understöd

Pansarfartyget återkom hit i dag och ankrade i sundet, inte långt ifrån där det förut låg. – Folk tycker det vore en underlig och för landet föga nyttig ”övning” han har den båten ... Närmast tänka de på skatterna till staten för slika övningar sedan striden är slut. – På e.m. samlades arbetarna till möte. Det hade anlänt litet understöd som skulle delas. Och nu kom man tillsammans för att dryfta den frågan. Den blev snart avgjord. Pengarna skulle tillfalla dem som var mest i behov, oavsett de voro organiserade eller ej. Jag antecknar det – som ett apropos till båtens därute närvaro och därför, att slik handling är värd att minnas. Organiserade fanns som varit med i tio år och stritt!

En ödets ironi är, att många som förr voro hätskast emot organisationen äro de, som först ta emot hjälpen, vill jag dock glömma – men minnas vill jag, att uppoffringar göras av många i dessa dagar och att folk strömmar in i organisationerna. – Pansarfartygets kanonmynningar äro vända mot land. Det är kusligt, inte långt ifrån, att heta svensk och – vara *hemma*.

Borta är svensk aktad, hotas ej med svält när han vill arbeta, och kanonmynningar utan att man höjt ett finger till något våld. Ej har åtminstone jag kunnat upptäcka något i den stilen. En kamrat och jag har i dag varit i staden. Det

började höras röster bland lockoutade som hade stora familjer. Till oss kommo de. Chefen, med ansvaret av styrande över 200 själar, jagade fågel – eller vad han jagade. En man med hjärta i staden och stora nävar lämnade oss en sedel ur sitt – då hade det nämligen ej anlänt några pengar från något håll! – Hemma delade vi tian itu och lämnade ”delarna” ifrån oss. Då fick han tårar i ögonen, den ene, en daglönare med 800–900 kronors inkomst per år – och sex barn, och hyra att betala. Varför fick han tårar i ögonen, herrskap?

– ”Guds barn” logo bakom andras rygg och menade det vara hutlöst usel skänk.

Vad gjorde jägaren av jaktbytet? Vad gjorde de, ”gudsbarnen”? De gingo in i sina bönehus och bad för dem, givarerna, tackande gud att de icke voro lika syndiga.

Skräp till religion, och skräp till människor!

På kajen

Varför ligger krigsfartygen här utanför? Liksom rovfåglar på lur. Kära – rovet är så magert – så magert.

Antalet fartyg ha sedan i morse ökat med tre jagare. Jag gick ner på kajen och tog dem i skärskådande. ”Sveriges flotta.” Och svensk är jag – ! Jag blev vek och började improvisera med skalden:

”Sverige, Sverige fosterland, vår längtans bygd, vårt hem på jorden – ”

– Området är fridlyst – vet ni inte!?”

Jag vände mig om mot rösten som så omilt störde mig. Den tillhörde en sorts förman, vilken sorts vet jag inte. Jag vände mig från krigsbåtarna och gick i land, till striden och svälten.

”Sverige, Sverige fosterland – vår längtans bygd, vårt hem på jorden” – .

Sedan tog vreden mig. Tur att jag inte mötte någon.

— — —

Varför krigsfartygen ligga därute – vid ett annat verk i dag än i går? Jag har tagit reda på det. Några arbetare, löntagare, hade det upplyst mej, ha begynt arbeta.

Har järnfulingarna fått nys därom, och varför det angår dem, är mig en gåta. Men varför de med förkärlek ankra och ligga vid endast sådana platser där arbetet rörs litet, är däremot mycket enkelt att begripa. Den mest inskränkta person begriper det. Jag gör således inga försök till förklaringar.

– Kära pansarbåtar! Kära herrar våra! Det har talats och talas så mycket om ”arbetsfriden” här i landet. Varför nu då ej låta dessa som begynt arbeta i fred!

Är teorin om ”arbetsfred” konsekvent omsatt i praktiken med slika anordningar så vill jag inte ge två ören för ärligheten och allvaret i relaterade, herrarnas önskemål. O, humbug!

Folket äger självbehärskning och är godmodigt. T.o.m. de besitta en god portion humor – som väl synes. Och tur är det. Hur skulle annars det bli *övertygelse* hos folket en gång, att krigsfartyg är överflödiga ting i världen? Och när skulle arbetarna segra? Nu – . Att krigsfartygen måste fara iväg och fortsätta ”övningarna” – av pur ledsnad är ett gott tecken.

Uppmaning från arbetsgivarna

Sedan i förrgår är det bekant bland arbetarna om ett cirkulär som skulle ha tillställts respektive arbetsgivare, där de uppmanades att försöka få sågarna igång – på ett eller annat sätt. Stor sak i vilken utsträckning ”bara det rördes”. Jaha!

I dag, 11:e dagen stod jag nere på kajen när jag ”väcktes” av en klockas klämtningar i stillheten och tystnaden. Grannverkets klocka kände jag igen på klangen.

I förstone trodde jag det var ett eldsvådetillbud som ringdes ut, ty den klockan hade tigit sedan stridens början,

och några som arbetade där, för vilka det ringdes middag fanns inte, det visste jag. Jo, ett par tre stycken åldringar arbetade där – men inte aktades dessa mera nu än förr – så att det ringdes för dem endast! Jag stod och lyssnade. Då hörde jag tvenne signaler från verken på andra sidan.

Ah! Då anade jag till sist, när jag ingen rök eller eld varnade, listen.

”Vi ska tjuta i piporna och ringa i klockorna vad tygen håller, så tror... så mister arbetarna modet och kommer ...”

– Ah – ! Ni klämtare och tjutare i piporna ...! ”Händerna äro Esaus men rösten är Jakobs”.

Och en förstfödslorett också är det som denna strid gäller: arbetarnas föreningsrätt. Har arbetarna det orimligt bra och lyckligt på något sätt – se på deras ansikten, och böjda ryggar, herrar! – och bör sålunda arbetsgivarnas list lyckas? Låten om arbetarnas försvarskamp, att den är ”en strid mot samhället” är också en ”barrikad”, bakom vilken arbetarfienderna söka skydd – fienderna till på samma gång kulturen ...

Arbetarna – flertalet – äro på sin vakt och ler åt försöken med signalerna som lockbete, ser jag. Eller kännes vemodet: att ständigt vara den ”sämre varelsen, den hånade –”.

De som låta sig locka och be om arbete, som en gång utan egen förskyllan förvägrats dem, äro barn av sin tid som icke fattar kampens innebörd. Förlåt dem! De le åt oss – förbanna oss – önska högt och innerligt att ”kampen blev ett fiasko”. Men förlåt dem ändå!

Det är så i världen. De begabbas av sina egna och stenas med hån och spott, som röjer vägen... Men efter kommer dumheten, enfalden, och äter frukterna. Det är så i världen! Förlåt dem! Du, som strider med: kampen blir bittrare och dubbel kamp, om du icke så handlar – tänka kan du...

Patron på Hovid fyllde år ...

Här en liten historia för omväxlings skull.

En utlänning kom hit i landet för många år sedan. På skogshantering blev han rik, mäkta rik. I staden äger han stora hus, och på landet magnifika villor. I år skulle han fira sin födelsedag. Arbetarna hans, som, fastän svenskar, förblivit fattiga till sin ålderdom fingo reda på det. Av sina dagspenningar togo dessa då och samlade till en fond för vilken skulle köpas en present åt chefen för på hans födelsedag – själva hade de inga födelsedagar, men många dagar då det föddes.

Alltnog. Innan dagen randades bröt striden ut. In gingo de också slutligen från sina platser för att strida gemensamt med. En och en halv vecka räckte lusten och modet. Nu äro de igen på sina arbetsplatser. Utom ett 20-tal som tillhörde organisationen.

En dag kallades dessa på kontoret av sin chef utlänningen. Då sade han, när de sökte tala till sitt försvar, bland annat till dem: – Varen icke så stora i orden. Kommen ihåg, att det är jag, som ger er maten och pengarna.

De tjugo fingo sitt avsked. Över 100-talet kamrater tego och läto det ske.

”Det är jag, som ger er maten och pengarna”.

Detta hade jag kanske ej skrivit – för arbetarnas skull, men – det är omöjligt att av hänsyn tåga med sådant.

Upprörande är, icke arbetarnas osolidaritet här så mycket, ty i det ligger åtminstone en smula natur, men att en arbetsgivare, en utlänning, tillåtes regera hundratals arbetare med sådant valspråk i deras eget land och arbetarna tiger – tiger och samtycker till allt som inför en gud!

Det är upprörande – ovärdigt oss som svenskar och män.

Hur kan förresten penningfurstar och uppkomlingar vilja annat än *regera* när vi själva genom slavisk lydnad och bristande självaktning eggas dem till det!

Arbetare! Varför har utlänningen blivit rik? Och varför

har I förblivit fattiga ända på er ålderdom? Därför att han haft så mycket större kraft och förmåga att arbeta än I – och I varit alla så mycket mer dåliga? Eller därför att han tagit mera betalt för sitt arbete och I fått nöja er med smulor? – Jag håller på det senare.

Svenskar ha ord om sig – fast inte här i landet – att de kunna arbeta!

*Bröder, folk, vi sjunga ut, vi säga, sant ifrån:
Vi vilja annat ha till mat än smulor och än hån!
Vår ärvda rätt vi vilja ha, av fosterbygdens jord,
ty det skall ligga bröd också på sågarfolkets bord!*

Text ur åtta artiklar i tidningen *Nya Samhället*
under strejkdagarna 1909